

พุทธศาสนาในประเทศอินเดียและประเทศลังกา

๒.๑ กำเนิดพุทธศาสนาในอินเดีย

พุทธศาสนาเกิดขึ้นในดินแดนซึ่งปัจจุบันเรียกว่าแคว้นพิหาร อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศอินเดีย มีพระอิศวรมุนีทรงสถาปนาพระพุทธศาสนา

พระอิศวรมุนีทรงเป็นพระราชโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะและพระนางมายา แห่งกรุงกบิลพัสดุ์ แคว้นสักกะ เมื่อพระชนมายุ ๑๖ พรรษา ทรงอภิเษกสมรสกับพระนางยโสธรา พระราชธิดาของพระเจ้าสุปพุตและพระนางอมิตาแห่งเทวทหนคร ครั้นเมื่อพระชนมายุ ๒๔ พรรษา เมื่อทรงมีพระราชโอรสทรงพระนามว่าราหุลกุมารแล้ว ทรงเบื่อหน่ายในราชสมบัติ และทรงเห็นความไม่เที่ยงแท้แห่งสังสารวัฏ จึงเสด็จออกผนวช ทรงศึกษาปฏิบัติและพิจารณาความเพียรอันแรงกล้าและควยพระปัญญาอันสุขุมลึกซึ้งเป็นเวลา ๖ ปี จึงทรงโคธริยสัจ ๔ คือ ทกข์ เหตุที่เกิดทุกข์ ความดับทุกข์ และวิธีดับทุกข์ จากนั้นทรงเทศนาสั่งสอนคนทั้งหลาย มีผู้เลื่อมใสออกบวชเป็นสาวกของพระองค์เป็นจำนวนมาก ทรงส่งพระสาวกเหล่านั้นออกไปเผยแผ่พระศาสนาในดินแดนต่างๆของประเทศอินเดีย พระองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานเมื่อทรงมีพระชนมายุ ๘๐ พรรษา

เมื่อพระอิศวรมุนีทรงโคธริยสัจ ๔ แล้ว พระองค์ทรงได้ชื่อว่า พระพุทธเจ้า แปลว่า ผู้รู้ คำว่า ธรรม ในที่นี้มีความหมาย ๒ อย่าง หนึ่งหมายความว่า พระองค์ทรงรู้เรื่องจริง คือ ธรรมสัจ ๔ อีกนัยหนึ่งหมายความว่า ความจริงของพระองค์นั้นมีลักษณะจริง ๓ ประการ คือ ธรรมเป็นธรรม พระองค์ทรงเป็นธรรมตลอดไป เมื่อทรงรู้แล้วก็ไม่ได้เป็นไม่รู้ ธรรมเป็นธรรม ทรงรู้ตลอด ไม่ต้องแสวงหาความรู้อีก และ ธรรมแล้วธรรมอด ทรงสามารถนำความรู้นั้นมาปลดเปลื้องความติดหรือความอวดรู้ได้

คำสั่งสอนทั้งหมดของพระพุทธเจ้า รวมได้เป็นหลักใหญ่ ๓ ประการ คือ ไม่ทำความชั่ว ไม่ทำความดี และทำจิตใจให้สะอาด

๒.๒ พุทธศาสนาในประเทศอินเดียภายหลังพระพุทธเจ้าปรินิพพาน

๒.๒.๑ การสังคายนาครั้งที่ ๑

เมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว ๔ เดือน พระมหากัสสปะเถระเกรงว่า พระภิกษุสงฆ์จะประพฤติพระธรรมวินัยที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสั่งสอนต่าง ๆ กัน ตามความพอใจ หรือตามที่คิดเห็นว่าถูกต้องของตน อันเป็นเหตุให้พุทธศาสนาเสื่อมสิ้นได้ ท่านจึงเป็นประธานจัดการสังคายนาพระธรรมวินัยที่ถ้ำสัตตบรรณคูหาทางภูเขาเวภารบรรพตในกรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ มีพระภิกษุสงฆ์เข้าร่วมการสังคายนาครั้งนี้ ๕๐๐ รูป พระเจ้าอชาตศัตรูทรงเป็นผู้อุปถัมภ์

ในการสังคายนา พระมหากัสสปะเถระเป็นผู้ถาม พระอุบาลีเป็นผู้วิสัชนาพระวินัย พระอานนท์เป็นผู้วิสัชนาพระธรรม พระเถระนอกนั้นเป็นผู้สวดรวมกัน

ในการสังคายนาครั้งนั้นมีปัญหา คือ พระภิกษุสงฆ์ไม่อาจตกลงกันได้ว่า สิกขาบทเล็กน้อยซึ่งพระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้เพิกถอนได้นั้น หมายถึงสิกขาบทข้อใดบ้าง พระมหากัสสปะเถระได้ตกลงว่า ไม่ควรมีการถอนสิกขาบทใด เพื่อมิให้คนทั้งปวงตำหนิได้ว่า พระสาวกของพระพุทธเจ้าศึกษาและปฏิบัติพระธรรมวินัยเฉพาะ เวลาที่พระองค์ยังดำรงพระชนมอยู่เท่านั้น ครั้นเมื่อพระองค์ปรินิพพานแล้วก็ไม่ปฏิบัติตามที่พระองค์ทรงสั่งสอน และถ้าสงฆ์มีความถึงพร้อมในคำสอนของพระพุทธเจ้าแล้วก็จะไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ทรงบัญญัติ และไม่เพิกถอนบัญญัติที่ทรงบัญญัติไว้แล้ว แต่จะประพฤติในสิกขาบททั้งหลายตามที่ทรงบัญญัติไว้ได้

๒.๒.๒ การสังคายนาครั้งที่ ๒

หลังจากการสังคายนาครั้งแรกประมาณ ๑๐๐ ปี พระเรวติเถระได้เป็นประธานในการสังคายนาครั้งที่ ๒ ที่เวฬุการาม เมืองไวศาลี พระเจ้ากาลาโศกราชทรงเป็นผู้อุปถัมภ์

^๑พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่มที่ ๗ พระวินัยปิฎก เล่ม ๗ จุลวรรคภาค ๒ (พระนคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๑๕), หน้า ๓๐๒ - ๓๐๔.

การสังคายนาครั้งนี้เพื่อให้คณะสงฆ์พิจารณาว่าวัตถุ ๑๐ ประการ ผิดต่อพระวินัยบัญญัติหรือไม่ วัตถุ ๑๐ ประการนี้ ภิกษุวัชชีบุตรโคบาลัญญิตีขึ้นว่าเป็นขอประพดติปฏิบัติซึ่งพระภิกษุสงฆ์พึงกระทำได้อันใดแก่

- ๑. กบปติ สิงคิโลณกบไป ภิกษุเก็บเกลือไว้ในคลังก็ควร
- ๒. กบปติ ทูวงคุดกบไป ภิกษุฉนเปลตะวันมายแล้วสององคูลีกก็ควร
- ๓. กบปติ ความนุตรกบไป ภิกษุฉนแล้วไม่ทำวินัยกรรมก่อนฉนในละแวกบ้านก็ควร
- ๔. กบปติ อาวาสกบไป ภิกษุอยู่อาวาสใหญ่สี่มาเดี่ยวจะแยกอุโบสถต่างกันก็ควร
- ๕. กบปติ อนมตีกบไป ภิกษุทำอุโบสถไม่ขอฉนทาอนุมตีกก็ควร
- ๖. กบปติ อาจฉนกบไป ภิกษุทำตามครูอาจารย์เคยทำมาแล้วผิดกฎก็ควร
- ๗. กบปติ อนุมตีกบไป ภิกษุดื่มเหล้าดิบแรกกลันก็ควร
- ๘. กบปติ ซไลคิปาคู ภิกษุดื่มเหล้าดิบแรกกลันก็ควร
- ๙. กบปติ อทสก นิสีหนี ภิกษุไรศานลักไม้มีนายก็ควร
- ๑๐. กบปติ ชาตฐปรชฎ ภิกษุจะรับเงินและทองก็ควร^๒

ควร

ควร

พระภิกษุสงฆ์ครั้งนั้นมีความคิดเห็นเป็น ๒ ฝ่าย พระสงฆ์ฝ่ายเมืองปราสาทเห็นว่า วัตถุ ๑๐ ประการนี้ ผิดต่อพระวินัยบัญญัติฝ่ายสงฆ์เมืองปราจีนเห็นว่า วัตถุ ๑๐ ประการนี้ สมควร จะประพดติปฏิบัติได้เพราะเป็นสิกขาบทเล็กน้อย ยอมเปลี่ยนแปลงจากข้อกำหนดเดิมได้ พระเรวตีเถระจึงจัดให้มีการสังคายนาเพื่อให้คณะสงฆ์ได้ร่วมวิสัยชนาและพิจารณาวัตถุ ๑๐ ประการ ดังกล่าว่า ผิดต่อพระวินัยบัญญัติหรือไม่

ในการประชุมครั้งนั้นคณะสงฆ์ลงมติว่า วัตถุ ๑๐ ประการ ผิดต่อพระวินัยบัญญัติพระสงฆ์ฝ่ายเมืองปราจีน จึงได้แยกคณะไปประชุม แต่นั้นพระสงฆ์จึงเป็น ๒ นิกาย พระสงฆ์ฝ่าย

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒๕.

เมืองปราจีนมีจำนวนมากกว่า ไคชื่อว่า นิกาย มหาสังฆิก หรือ มหาสังคีติ พระสงฆ์ฝ่ายเมือง
ปราจีนไคชื่อว่า นิกายเถรวาท หรือ สรวาท

๒.๒.๓ การสังคายนาครั้งที่ ๓

ในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชพระองค์ทรงอุปถัมภ์ให้มีการสังคายนาพระธรรมวินัยอีก
ครั้งหนึ่งที่โศการาม เมืองปาฏลิบุตร มีพระโมคคัลลีบุตรติสสเถระเป็นประธาน

การจัดให้มีการสังคายนาครั้งนี้ เพราะในเวลานั้นมีพวกเดียรถีย์ปลอมตัวบวชเป็น
ภิกษุจำนวนมาก เนื่องจากปรารถนาลาภยศและทรัพย์สินเงินทอง พระโมคคัลลีบุตรติสสเถระ
ไคประชุมคณะสงฆ์ทั้งหมด จัดให้หนึ่งเป็นหมู่ตามนิกาย แล้วสอบถามว่าพระพุทธเจ้าทรงสั่งสอน
อะไร ต่างตอบตามความเชื่อของตน ทำให้รู้ได้ว่า พระภิกษุรูปใดเป็นเดียรถีย์ พระเจ้า
อโศกทรงให้เลิกพระภิกษุเป็นเดียรถีย์เหล่านั้น แล้วให้พระสงฆ์จำนวน ๑๐๐๐ รูป สังคายนา
ร่วมกันเป็นเวลา ๔ เดือน จึงเสร็จเรียบร้อย

๒.๒.๔ คณะสงฆ์แบ่งเป็น นิกายเถรวาทและนิกายมหาสังฆิก

ภายหลังการสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ ๒ เมื่อประมาณ พ.ศ.๑๐๐ คณะสงฆ์ได้
แยกเป็น ๒ นิกาย คือนิกายเถรวาท และนิกายมหาสังฆิก

นิกายมหาสังฆิกไม่ยอมรับการลงมติของพระภิกษุสงฆ์ในเรื่องห้ามประพฤติวัตถุ
๑๐ ประการ นอกจากนี้ยังไม่ยอมรับคัมภีร์ อภิธรรมชาดก คัมภีร์ขุทฺติสังกัถามรรค คัมภีร์มหา-
นิทเทส และคัมภีร์บริวารว่าอยู่ในพระไตรปิฎก และไครจนาปัญจปิฎก โภทิสต์ตัวปิฎกและชาเรณี
ปิฎก เพิ่มเติมขึ้นด้วย ในด้านอุดมคตินิกายมหาสังฆิกได้เน้นเรื่องความมรณาของพระโพธิสัตว์
ที่มีต่อสิ่งมีชีวิตทั้งหลายเป็นสำคัญ พระภิกษุในนิกายนี้มุ่งสงคด้วยวิธีจับชายแล้วโยงขึ้นเหน็บ
กระเบนเหมือนชาวฮินดูในปัจจุบัน

^๓เสถียร โพธิ์นันทะ, ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาฉบับมุนขปาระ (พระนคร :
สภามหาวิทยาลัยราชวิทยาลัย, ๒๕๑๔), หน้า ๖๗.

ในพงศาวดารมหาวงศ์ กล่าวว่ นิกายมหาสังฆิกได้แบ่งเป็น ๖ นิกาย คือ นิกายมหาสังฆิก นิกายโลกุติกวาท นิกายเอกวยหาริกวาท นิกายพหุลิกา นิกายบัญญัติวาท และนิกายเจติย ส่วนนิกายเถรวาทแบ่งเป็น ๑๒ นิกาย คือ นิกายเถรวาท นิกายมหีสัสสะกา นิกายสัพพตตะ นิกายทิสสปียา นิกายสังกัณติก นิกายสุคต นิกายธรรมสุตะ นิกายวัชชีปุคตตะ นิกายธรรมมุตตริยา นิกายภัทรยานิตี นิกายฉันทาคาริก และนิกายสังฆิตี

ในตอนปลายพุทธศตวรรษที่ ๕ พระเจ้ากนิษกะทรงอุปถัมภ์ให้มีการสังคายนาพระไตรปิฎกปรากฏว่า พระภิกษุสงฆ์ประชุมเข้ารวมการสังคายนาครั้งนั้นส่วนใหญ่เป็นพระสงฆ์ฝ่ายมหาสังฆิก มีพระภิกษุสงฆ์ฝ่ายเถรวาทมาประชุมนิกายเดียว คือ นิกายสรวาสติวาท หลังจากการสังคายนาพระสงฆ์นิกายต่าง ๆ ที่มาประชุมได้รวมกันเป็นนิกายมหายาน และเรียกพระสงฆ์ฝ่ายเถรวาทว่า นิกายหินยาน

นิกายหินยานและมหายานมีความแตกต่างในสาระที่สำคัญคือ นิกายหินยานมีจุดมุ่งหมายเพื่อการหลุดพ้นจากความทุกข์ วิธีการหลุดพ้นนั้นเป็นเรื่องที่แต่ละคนจะต้อง เพียรพยายามแสวงหาไปโดยความตัวเอง โดยอาศัยความเลื่อมใสศรัทธาปฏิบัติพระธรรมวินัยตามที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอน ไม่เปลี่ยนแปลงสิ่งใดจากที่ได้กำหนดไว้ในการสังคายนาครั้งแรก เพราะนับถือว่เป็นพุทธวจนะ ส่วนนิกายมหายานมุ่งที่จะได้พุทธบารมีเป็นพระโพธิสัตว์ เพื่อช่วยเหลือมนุษยชาติให้พ้นทุกข์ โดยเน้นที่ความกรุณาเป็นสำคัญ ฝ่ายมหายานคานความคิดของฝ่ายหินยานที่มุ่งอรรถ-ภูมิว่า เป็นความคิดของผู้มีใจคับแคบ มีใจช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ด้วย ในคานวัตรปฏิบัติฝ่ายมหายานไม่ยึดถือว่จะต้องปฏิบัติตามที่บัญญัติในพระธรรมวินัยทุกประการ อาจเปลี่ยนแปลงไปจากข้อกำหนดเดิมไคบาง เพื่อปรับให้เข้ากับลักษณะของสังคม ลัทธิธรรมนิยมใด ซึ่งเชื่อถือหรือมีใจนิยมฝ่ายมหายานก็รับไว้ เช่น รับนับถือเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ อาทิ พระพรหม

^๕Mahānāma, The Mahāvamsa. ed. Wilhelm Geiger (London : The Pali Text Society, 1958), pp.28-29.

^๕A.L.Basham, "Jainism and Buddhism," Sources of Indian Tradition. ed. Wm. Theodore de Bary (New York : Columbia University Press, 1960), p. 155.

พระยม พระอินทร์ ว่าเป็นเทพธรรมคุ้มครองรักษาและป้องกันพระศาสนา^๖

๒.๒.๕ การแผ่พุทธศาสนาไปสู่ประเทศต่าง ๆ

เมื่อพระเจ้าอโศกมหาราชได้ทรงทำนุบำรุงพุทธศาสนาในพระราชอาณาจักรมั่นคงแล้ว ได้ทรงส่งพระสมณทูตออกไปเผยแพร่อสั่งสอนพระพุทธศาสนาในนานาประเทศ ปรากฏชื่อประเทศ และพระเถระในหนังสือ มหาวงศ์ ดังนี้

๑. พระมัทธันติก เป็นหัวหน้าไปสั่งสอนพระศาสนา ณ ประเทศกัสมิระ และคันธาระ คือที่เรียกว่าแคชเมียร์และอาฟฆานิสถานทุกวัน
๒. พระมหาเทวไปมทิสมณฑล คือ อินเดียข้างใต้แม่น้ำโคธาวารี ที่เรียกว่าแวนแควน ไมสอทุกวัน
๓. พระรักชิตไปวนวาสีประเทศ เขาใจว่าแวนแควนกนราเหนือที่เป็นเขตแดนเหนือ บอมเบย์ข้างฝ่ายใต้ทุกวัน
๔. พระธรรมรักชิตไปปรันตกประเทศ เขาใจว่าตอนชายทะเลข้างเหนือเมือง บอมเบย์
๕. พระมหาธรรมรักชิตไปมหารัฐประเทศอยู่ในแวนแควนมหารัฐข้างยอคนำโคธาวารี ห่างจากเมืองบอมเบย์ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ
๖. พระมหารักชิตไปโยนโลกประเทศ แควนหนึ่งในประเทศเปอร์เซีย
๗. พระมัทธิมไปหิมวันตกประเทศ เมืองในหมู่เขาหิมาลัย
๘. พระโสมเถรและพระอุตรเถรไปสู่สุวรรณภูมิ
๙. พระมตินทเถระไปประเทศลังกา^๗

^๖ เสรีบุรโกเศศ และ นาคะประทีป, ลัทธิของเพื่อน ภาคสี่ ตอนสอง (ม.ป.ป.), ๒๔๗๔, หน้า ๔๘.

^๗ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, พระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา (พระนคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๐๕), หน้า ๓๘ - ๓๙.

ในศิลาจารึกของพระเจ้าอโศก ได้กล่าวถึงชื่อสถานที่ซึ่งพระเจ้าอโศกทรงส่งพระสมณไปเผยแผ่พุทธศาสนา มีโยนกะหรือยวน กัมโปชะ ปาณฑยะ โจละ เจระ ปาลิงทะ นากก นากปัติ โภช อันธร ปาลินท ตามพินดี และในแวนแควนของกษัตริย์ ๕ พระองค์ คือ พระเจ้าอันทียกะ หรืออันทิโยกะ พระเจ้าตุรมายะ หรือตุรเมยะ พระเจ้าอติกนิ หรืออติกินะ พระเจ้ามคะหรือมกะ พระเจ้าอลิกสุนทะหรืออลิกสันทะ^๘ นักโบราณคดีได้สอบสวนเห็นว่า

พระเจ้าอันทียกะนั้นคือพระเจ้าอันทิโยกุส (พ.ศ.๒๒๓ - ๒๔๒) หรืออันทิโยกุสที่ ๒ (พ.ศ.๒๔๒ - ๒๔๗) กษัตริย์แห่งประเทศซีเรีย

พระเจ้าตุรเมยะ คือ พระเจ้าปโตเลมี (พ.ศ.๒๕๔ - ๒๕๖) กษัตริย์แห่งประเทศอียิปต์

พระเจ้าอติกนิ คือพระเจ้าอติกโคน (พ.ศ.๒๒๕ - ๓๐๔) กษัตริย์แห่งประเทศกรีกมาลีโคเนีย

พระเจ้ายคะ คือ พระเจ้ามคัส (พ.ศ.๒๔๓ - ๒๔๕) กษัตริย์แห่งประเทศซีเรีย

พระเจ้าอลิกสุนทะ คือ พระเจ้าอเล็กซานเดอร์ (พ.ศ.๒๓๑-๒๔๕) กษัตริย์แห่งประเทศเอธิโอเปีย หรืออเล็กซานเดอร์ (พ.ศ.๒๓๑-๒๔๔) กษัตริย์แห่งประเทศกรีซ^{๑๐}

ชื่อดินแดนที่พระเจ้าอโศกทรงส่งพระสมณทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีกล่าวถึงทั้งในมหาวงศ์และจารึกของพระเจ้าอโศก คือ ประเทศลังกา หรือตามพินดี ที่เหลืออีก ๔ แห่งในมหาวงศ์นั้นยังไม่พบจารึกที่กล่าวถึงเลย

^๘Radhakumud Mookerji, Asoka (London : Macmillanand Co., 1928), p. 140.

^๙Ibid., p. 166.

^{๑๐}Loc.cit.

๒.๓ พุทธศาสนาในประเทศไทย

๒.๓.๑ พุทธศาสนาเข้าสู่ลังกาครั้งแรก

พุทธศาสนาเผยแผ่ไปสู่ประเทศไทยครั้งแรกในรัชกาลพระเจ้าเทวานัมปิยติสส (ครองราชสมบัติระหว่าง พ.ศ.๒๓๖ - พ.ศ.๒๗๖)^{๑๑} ผู้นำพุทธศาสนานิกายเถรวาทเข้ามาครั้งนี้ คือ พระมหินทเถระและนางสังฆมิตตาเถรีพระราชโอรสและพระราชธิดาของพระเจ้าอโศกมหาราช พระเจ้าเทวานัมปิยติสส ทรงให้ความอุปถัมภ์บำรุง ชาวลังกาได้ออกบวชเป็นภิกษุและภิกษุณีเป็นจำนวนมาก พระมหินทเถระได้เป็นประธานจัดการสังคายนาพระไตรปิฎกที่เมืองอนูราชปุระเพื่อให้ผู้ออกบวชสวดคณสาชยายจดจำพระธรรมวินัยและนำไปปฏิบัติให้ถูกต้องเป็นแบบเดียวกัน^{๑๒} การที่ชาวลังการับนับถือพุทธศาสนาจากประเทศอินเดีย มีผลทำให้เกิดความเจริญทางคานพุทธศาสนาและคานความสัมพันธ์ทางการ เมืองและวัฒนธรรมของ ๒ ประเทศ

๒.๓.๒ คณะสงฆ์ในลังกา

หลังจากสมัยพระเจ้าเทวานัมปิยติสสแล้ว พระเจ้าแผ่นดินองค์ต่อ ๆ มา ก็ทรงเป็นผู้อุปถัมภ์พุทธศาสนาเช่นกัน เป็นเหตุให้พุทธศาสนาในประเทศไทยเจริญรุ่งเรืองเป็นลำดับ

ครั้นถึง พ.ศ.๔๓๗ พระเจ้าวัฏฏคามินีทรงทำสงครามพ่ายแพ้พวกทมิฬ ต้องเสด็จหลบหนีออกจากเมืองอนูราชปุระซึ่งเป็นเมืองหลวง พระภิกษุสงฆ์ในหัวเมืองต่าง ๆ มีพระมหาติสสเถระเป็นหัวหน้าได้อุปเคราะห์ช่วยเหลือพระองค์โดยตลอดจนพระองค์สามารถรวบรวมกำลังทหารปราบปรามชาติทมิฬสำเร็จได้ขึ้นครองราชสมบัติอีกครั้งหนึ่ง พระเจ้าวัฏฏคามินีทรงระลึกถึงบุญคุณของพระภิกษุสงฆ์ในหัวเมืองเหล่านั้น จึงได้นิมนต์เข้ามาอยู่ที่ " อภัยคีรีวิหาร " พระภิกษุสงฆ์ในเมืองอนูราชปุระซึ่งอยู่ที่ " มหาวิหาร " รังเกียจไม่ยอมร่วมทำสังฆกรรมด้วย เห็นว่าพระสงฆ์ในอภัยคีรีวิหารไม่เคร่งครัดต่อการปฏิบัติพระธรรมวินัย พระสงฆ์ในลังกา

^{๑๑}Geiger, Wilhelm (tr.), Cūlavamsa (London : the Pali Text Society, 1973), p. IX.

^{๑๒}Mahāvamsa (London : the Pali text Society, 1964), p. 91.

จึงแยกเป็น ๒ คณะ คือชื่อตามวิหารอันเป็นที่อยู่ คือ คณะมหาวิหารและคณะอภัยคีรีวิหาร^{๑๓}

พระภิกษุสงฆ์ในคณะมหาวิหารได้จัดการสังคายนาพระไตรปิฎกขึ้นและได้เขียนพระไตรปิฎกซึ่งได้สังคายนานั้นลงในใบลาน ใช้ตัวอักษรสิงหลเพื่อมิให้พระธรรมวินัยวิปลาสคลาดเคลื่อนและเปลี่ยนแปลงไถ่กายในภายหลัง จึงนับเป็นครั้งแรกที่มีการเขียนพระไตรปิฎกลงเป็นลายลักษณ์อักษร^{๑๔}

ระหว่าง พ.ศ.๔๗๗ ถึง พ.ศ.๕๐๕ พุทธศาสนานิกายมหายานได้เข้ามาเผยแผ่ในประเทศไทย พระเจ้ามหาเสนทรวงศ์อุปถัมภ์ ทรงโปรดฯ ให้สร้างพระวิหารพระราชทานแก่พระสงฆ์ฝ่ายมหายานโดยเฉพาะ เรียกว่า "เชตวันวิหาร" สงฆ์ฝ่ายมหายานในลังกาจึงมีชื่อว่า คณะเชตวัน พระเจ้ามหาเสนทรวงศ์อุปถัมภ์คณะมหาวิหาร ทรงออกประกาศห้ามมิให้ถวายอาหารและสิ่งของแก่พระสงฆ์คณะมหาวิหาร สงฆ์คณะนี้ได้รับความลำบากมาก บางได้หนีออกจากเมืองอนูราชบุรีไปอยู่เมืองอื่น บางไปสู่ประเทศอินเดีย^{๑๕}

ตั้งแต่สมัยพระเจ้ามหาเสนเป็นต้นมา พุทธศาสนาในลังกาจึงมีอยู่ ๓ คณะ คือ คณะมหาวิหาร คณะอภัยคีรีวิหาร และคณะเชตวัน หลังจากนั้น พุทธศาสนาทั้ง ๓ คณะมีความเจริญขึ้นและเสื่อมลงตามที่พระเจ้าแผ่นดินทรงองคคตอมาจะทรงเลื่อมใสศรัทธาอุปถัมภ์คณะใด

ประมาณ พ.ศ.๑๕๐๐ พุทธศาสนาในประเทศไทยเริ่มเสื่อมเนื่องจากปัญหาทางการเมือง เศรษฐกิจ และศาสนา ในประเทศไทยเองมีการทำสงครามแย่งชิงความเป็นใหญ่ระหว่างชาวสิงหลและชาวทมิฬ พระเจ้าแผ่นดินทรงมุ่งในการรักษาความมั่นคงในพระราชอำนาจมากกว่าที่จะทำนุบำรุงพุทธศาสนา และผลของการทำสงครามทำให้ภาวะเศรษฐกิจทรุดโทรมลงถึงขนาดมีการปล้นสะดมวุ่นวาย ประชาชนมุ่งแสวงหาทรัพย์สินมากกว่าการแสวงหาสัจธรรม จึงไม่สนใจศาสนา ส่วนทางฝ่ายศาสนาเองพระภิกษุสงฆ์ซึ่งแยกเป็น ๓ คณะ ตั้งข้อรังเกียจต่อกันไม่ยอมรวมทำสังฆกรรม เป็นเหตุให้ขาดความร่วมมือในการบำรุงพุทธศาสนาให้รุ่งเรือง

^{๑๓} Ibid., pp. 236-237.

^{๑๔} Loc. cit.

^{๑๕} Ibid., pp. 267-271.

ระหว่าง พ.ศ. ๑๒๙๖ ถึง พ.ศ. ๑๓๒๔ คณะสงฆ์ในลังกาซึ่งแยกเป็น ๓ คณะดังกล่าวแล้ว ได้รวมเป็นคณะเดียวโดยถวายพระปริชาสามารถของพระเจ้าปรักรมพาหุ ที่ ๑ ทรงอุปถัมภ์ให้มีการสังคายนาพระไตรปิฎกอีกครั้งหนึ่ง มีพระมหากัสสปะเถระเป็นประธาน ทรงอาราธนาเจ้าอวาสาหัวหน้าประเทศมารวมประชุมสังคายนาพร้อมกันที่เมืองไปโพนรุวะ ซึ่งเป็นเมืองหลวงในเวลานั้น พระเจ้าปรักรมพาหุทรงดำเนินวิธีการเช่นเดียวกับพระเจ้าอโศกมหาราช คือได้จัดพระภิกษุสงฆ์หนึ่งเป็นหมู่ตามคณะ แล้วสอบถามความรู้ความเข้าใจในเรื่องพระวินัยบัญญัติ ทำให้ทรงสามารถชี้ได้ว่าสงฆ์หมู่ใดประพฤติพระธรรมวินัยต่างจากที่กำหนดไว้ในพระวินัย หลังจากนั้นคณะสงฆ์ได้ทำสังคายนาพร้อมกัน พระเจ้าปรักรมพาหุทรงแสดงพระราชประสงค์อย่างแรงกล้าที่จะให้พระภิกษุรวมกันเข้าเป็นคณะเดียว คือ คณะมหาวิหาร ซึ่งเป็นคณะสงฆ์ที่มีวัตรปฏิบัติเคร่งครัด ในระยะแรกพระสงฆ์เขารวมประชุมไม่อาจตกลงกันได้เนื่องจากได้แยกคณะไม่ติดต่อกันมาเป็นเวลานาน แต่ที่สุดถวายพระปริชาสามารถและความตั้งพระทัยอันแน่วแน่ของพระเจ้าปรักรมพาหุ ภิกษุสงฆ์ทั้งหมดก็ยอมรับตกลงที่จะปฏิบัติพระธรรมวินัยตามแบบคณะมหาวิหาร คณะสงฆ์ทั้ง ๓ ในลังกาจึงรวมเป็นคณะเดียวกันตั้งแต่นั้น^{๑๖} ในหนังสือมหาวงศ์เรียกว่า คณะมหาวิหาร

✓ สงฆ์คณะนี้เป็นที่รู้จักกันในนานาประเทศ เพราะว่ามีวัตรปฏิบัติในพระวินัยเคร่งครัด เป็นแบบอย่างก่อให้เกิดความศรัทธาแก่ผู้พบเห็น ประจวบกับในเวลานั้นพุทธศาสนาในประเทศอินเดียและในเอเชียอาคเนย์อยู่ในภาวะเสื่อมโทรม และถูกเบียดเบียนจากศาสนาอื่น กล่าวคือพุทธศาสนาในประเทศอินเดียได้ถูกศาสนาอิสลามเบียดเบียนตั้งแต่ตอนปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๒ เป็นต้นมา แม้ทัพชาวอิสลามชื่อ โมหะหมัด เบนกาซิม ได้ยกกองทัพเข้าโจมตีแคว้นสินธุ และแคว้นมอลคามได้ชัยชนะ ต่อมาในพุทธศตวรรษที่ ๑๕ พระเจ้าแผ่นดินแห่งอาฟซ่านทรงพระนามว่า พระเจามหนุค ยกทัพมาทำสงครามกับประเทศอินเดียถึง ๑๗ ครั้ง ทหารอิสลามได้

^{๑๖} Wilhelm Geiger, Culavamsa, pp. 101 - 104.

เผาทำลายทำลายวัดวาอารามฝ่ายพุทธศาสนา ในพุทธศตวรรษที่ ๑๖ กองทัพอิสลามได้โจมตี
แคว้นมคธ ซึ่งในเวลานั้นเป็นแคว้นเดียวในประเทศอินเดีย ที่ประชาชนยังนับถือพุทธศาสนาอยู่
ครั้งนั้นทหารอิสลามได้เผามหาวิทยาลัยนาลันทา และฆ่าพระภิกษุสงฆ์เสียเป็นจำนวนมาก^{๑๗}

ส่วนประเทศทางเอเชียอาคเนย์พระภิกษุสงฆ์ในประเทศพม่าแยกเป็นคณะต่าง ๆ
๖ คณะ ไคแก คณะโสนุคตระ คณะสิวล คณะตามลินท คณะอานันทะ คณะพุทธ และคณะมหานาค
ไม่รวมทำสังฆกรรมกัน ต่างปฏิบัติพระวินัยตามที่คณะของตนคิดเห็นว่าถูกต้อง^{๑๘} และในประเทศ
ไทยประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๖ - ๑๗ ในดินแดนภาคใต้ประชาชนนับถือพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน
ส่วนในดินแดนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาพุทธศาสนาเป็นรูปผสมระหว่างพุทธศาสนาฝ่ายหินยาน มหายาน
และศาสนาพราหมณ์

เนื่องจากสภาพพุทธศาสนาในดินแดนต่าง ๆ เวลานั้นเป็นเช่นนี้ พระภิกษุสงฆ์
ปรารถนาให้พุทธศาสนาในดินแดนของตนดำรงถาวรมั่นคงจึงต้องการชำระพระไตรปิฎกอีกครั้ง
หนึ่ง เมื่อพระเจ้าปรักรมพาทูที่ ๑ ทรงอุปถัมภ์ให้มีการสังคายนาพระไตรปิฎกและส่งเสริม
การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย ตลอดจนตกลงยอมรับการปฏิบัติเป็นแบบเดียวกัน จึงเป็นที่
ปรากฏว่าพระสงฆ์ในประเทศต่าง ๆ เลื่อมใสศรัทธา เดินทางไปบวชเรียนในลังกา และยัง
ได้อาราธนาพระสงฆ์ฝ่ายลังกามายังประเทศของตน ในสมัยสุโขทัยพระสงฆ์ไทยก็ได้บวชเรียน
ตล่ปฏิบัติตามแบบพระสงฆ์ฝ่ายลังกาด้วย เพราะรู้กันดีว่า คณะสงฆ์แบบลังกาสมัยพระเจ้าปรั
กรมพาทูที่ ๑ นี้ มีวัตรปฏิบัติเคร่งครัดและแตกฉานในพระไตรปิฎกยิ่งนัก

^{๑๗}Peter Hardy, "Islam in Medieval India," Sources of Indian Tradition. ed. Theodore de Bary (New York : Columbia University Press, 1960), pp. 382-384.

^{๑๘}พระปัญญาสามิ, ศาสนวงศ์หรือประวัติศาสนา (พระนคร : โรงพิมพ์มหามกุฏ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๐๖), หน้า ๖๔.